

הפינה הלשונית

הפינה הלשונית

אנחנו שמחים שסיימתם בהצלחה את ארבעה עשר השיעורים בעברית, ואנחנו מקווים שנשאר לכם "טעם של עוד". לפני שנסיים, אנחנו רוצים להוסיף שיעור מיוחד – הפינה הלשונית. נלמד בה מילים, ביטויים ופתגמים, כדי שהשפה שלנו תהיה עשירה ויפה יותר. בכל השפות משתמשים בביטויים ובפתגמים כדי לומר רעיון שלם במספר מילים.

בעברית כמו בהרבה שפות אחרות משתמשים במטאפורות כדי להגיד רעיון שלם במילה אחת או שתיים. המטאפורה נותנת צבע לשפה. כך מיד מקבלים תמונה חזקה וציורית למה שרוצים לומר.

במקום לומר לילד: "תאכל יפה, לאט, בפה סגור, בסכין ובמזלג", אומרים לו: "אל תאכל כמו חזיר."

מילים חדשות שצריך לדעת לפני ששומעים את הטקסט:

חזיר

свинья, pig

נמלה

муравей, ant

שור

бык, bull

נשימה

מהפועל לנשום. להכניס אוויר לגוף ולהוציא אותו החוצה.
כשעושים יוגה עובדים על תרגילי נשימה.

עכשיו, תחזרו יחד איתי על המילים החדשות:

חזיר _____ נמלה _____ שור _____ נשימה _____

- אני רעב כמו כלב, יש משהו לאכול בבית!?
- יש לי שני אחים קטנים: האחד מדבר כל היום לא מפסיק לרגע. השני - שותק כמו דג, מילה הוא לא מוציא מהפה.
- אתה עובד כמו נמלה, יום ולילה. תנוח קצת, תשמור על עצמך.
- שמעתי שהיית חולה? - מה פתאום?! אני בריא כמו שור.
- הילד דומה לאבא שלו כמו שתי טיפות מים.
- הי, יש לך במקרה סיגריה? אני צריך סיגריה כמו אוויר לנשימה.
- שמעת שדנה עזבה אותי? עכשיו היא יוצאת עם החבר הכי טוב שלי. זה ממש כמו סכין בלב.

עכשיו נעבור לפתגם

אדם ניכר בכיסו, בכוסו ובכעסו

המשפט הזה בא מהתלמוד. חכמים חשבו, ששלושת הדברים האלה: כוס, כיס וכעס מראים את האדם בצורה הנכונה ביותר והאמיתית ביותר. חכמים חשבו, שאפשר ללמוד על אדם, כשהוא שותה אלכוהול, כשהוא שיכור, כשהוא כועס וכשהוא פותח את הארנק שלו.

למה שלושת הדברים האלה: כיס, כוס וכעס?

כיסו – הכיס שלו – כאשר אדם משתמש בכסף שנמצא בכיסו, האם הוא מבזבז כסף, קונה הרבה? או אולי להיפך הוא חוסך? הוא לא מבזבז, או אולי הוא קמצן? הוא לא קונה דבר לעצמו או למשפחתו?
כוסו – הכוס שלו – כאשר אדם שותה אלכוהול – איך הוא מתנהג אחר כך? הוא מדבר הרבה? מדבר שטויות? הוא מתנהג באגרסיביות? או אולי הוא אוהב את כולם? כאשר אדם שתוי או שיכור אז רואים מי הוא באמת.

כעסו – הכעס שלו – כאשר אדם כועס, איך הוא מתנהג? הוא צועק, שותק, מדבר לא יפה? אגרסיבי במילים או בצורה פיזית?

חכמים אמרו ששלושת הפרמטרים האלה: הכיס, הכוס והכעס מגלים לנו איזה אדם לפנינו.

המשפט "אדם ניכר בכיסו, בכוסו ובכעסו" הוא כמעט בן אלפיים שנה, אבל הוא אקטואלי עד היום.

שאלנו אנשים ברחוב מה הם חושבים על הרעיון של המשפט:

- אני עובדת בבנק, ואני רואה כמה קשה היום להרוויח כסף. אנשים לא פותחים כל כך מהר את הארנק שלהם והם לא אשמים. אני חושבת שאפשר להבין אותם וזה בסדר, וזה לא אומר שום דבר רע עליהם.

- אני ברמן, ואני רואה שכל ערב באים אנשים צעירים ומבוגרים לבר כדי לנוח מהעבודה לדבר עם חברים ולשתות קצת אלכוהול. יש אנשים שותים והם שמחים, יש כאלה ששותים ועצובים, ויש אנשים שאולי הם שותים יותר מדי והם מתנהגים באגרסיביות. תמיד אני יכול לדעת איזה אדם עומד לפני לפי הצורה שהוא שותה אלכוהול.
- אני סטודנטית לפסיכולוגיה. למדתי שפעם אמרו שלא יפה להראות כעס. אנחנו צריכים לשמור את הכעס בתוך עצמנו. אבל היום אומרים שזה לא בריא וזה גורם למחלות, ושיותר בריא לאדם להוציא את הכעס. לכן אני חושבת שאי אפשר להכיר אדם בזמן שהוא כועס, ואולי הכעס הוא לא פרמטר נכון להכיר אדם.
- אני חושב שזה באמת נכון מה שחכמים אמרו, שאדם ניכר בכיסו, בכוסו ובכעסו, כי רק בסיטואציות כאלה רואים מי בן אדם.
ומה אתם חושבים?

עכשיו בואו נעבור לפתגם הבא, הוא נשמע קשה, אבל משתמשים בו הרבה בישראל ואנחנו בטוחים שגם אתם תאהבו אותו. הפתגם הוא: **קירח מכאן ומכאן**
מילים חדשות שצריך לדעת לפני ששומעים את הקטע.

תלמוד

גמרא, תלמוד מהמילה ללמוד. התלמוד הוא ספר גדול שיש בו חוקים - הלכות ואגדות בנושאים שונים. התנ"ך והתלמוד הם שני הספרים החשובים ביותר ליהודים.

תלמוד

הלכה

חוקים, דינים ומצוות של הדת היהודית.

הלכה

אגדה, הרבה אגדות

סיפורים ודברי חוכמה מהתלמוד. האגדות מספרות על אנשים חשובים, על גיבורים מהתנ"ך ועל החיים שלהם.

אגדה

עורב

ворон, raven

ציפור שחורה גדולה שקוראת קרע, קרע, קרע.

עורב

יונה

ציפור לבנה, שהיא סמל של שלום. בתורה, היונה הביאה לנוח עלה של זית כדי להראות שאין יותר מים על הארץ. אצל הנוצרים היונה היא סמל של רוח הקודש. בעבר כשלא היה דואר, היו יוני דואר, שהביאו מכתבים.

יונה

עכשיו תחזרו יחד איתי על המילים החדשות:

תלמוד _____ הלכה _____ אגדה _____ עורב _____ יונה _____

אדם קירח הוא אדם שאין לו שיער בראש. לאדם קירח יש קרחת.

המשפט הקצר "קירח מכאן ומכאן" הוא ביטוי שאומר, שאדם לא הצליח לקבל את שני הדברים שרצה באותו הזמן. במילים אחרות, האיש הפסיד שתי אלטרנטיבות טובות. וכך אין לו זה ואין לו זה.

הביטוי "קירח מכאן ומכאן" בא מה**תלמוד**. התלמוד מספר על שני רבנים, שהיו התלמידים של הרב יצחק נפחא. כשהתחיל הרב יצחק נפחא לספר להם **אגדה**, ביקש ממנו האחד לספר הלכה. כשהתחיל הרב נפחא לספר **הלכה**, ביקש ממנו השני לספר אגדה. אמר הרב לתלמידיו: "למה הדבר דומה? לאדם שיש לו שתי נשים, האחת צעירה והשנייה זקנה. הצעירה מוציאה לו שערות לבנות מהראש, והזקנה מוציאה לו את השערות השחורות. האישה הצעירה רצתה שהבעל שלה יהיה צעיר יותר בלי שיער לבן. והזקנה רצתה, שהוא יהיה זקן – בלי שיער שחור. בסוף הוא נשאר קירח – בלי שיערות בכלל. הוא נשאר קירח מכאן ומכאן." ויש אגדה מעניינת ויפה על **עורב** שחור שרצה להיות **יונה** לבנה. בסוף הוא נשאר קירח מכאן ומכאן.

עורב שחור ראה פעם יונים לבנות ליד בית. כל בוקר יצאה אישה מהבית ונתנה ליונים לאכול פירורי לחם. חשב העורב: כמה טוב ליונים הלבנות, נותנים להן אוכל לאכול ומים לשתות, והן אוכלות בלי פחד, גם אני רוצה חיים כאלה. מה הוא עשה? הוא צבע את עצמו בצבע לבן וחשב: עכשיו גם אני יונה לבנה. בא העורב ליונים, אכל ושתה איתן, היה שמח, והתחיל לקרוא בקול רם: "קרע, קרע." שמעו היונים את הקול שלו, וגילו שהוא לא יונה – הוא עורב. הם התחילו לצעוק: "שקרן, לך מפה, אתה לא יונה, אתה עורב שחור!" ברח העורב וחזר למשפחה שלו. המשפחה שלו ראתה את הציפור הלבנה והתחילה לצעוק: "לך מפה! אתה לא שלנו, אתה לא עורב, אתה יונה!"

כך נשאר העורב, לא עורב ולא יונה, הוא נשאר קירח מכאן ומכאן.

ועכשיו – תרגיל

תרגיל

למדנו את הביטוי "קירח מכאן ומכאן". האם אפשר להגיד ש...

- מי שהולך למספרה לקצר את השיער – יוצא קירח מכאן ומכאן?
  - מי שמפסיד את שני הדברים שרצה לקבל באותו הזמן – יוצא קירח מכאן ומכאן?
  - מי שמרוויח במקום אחד ומפסיד במקום שני - יוצא קירח מכאן ומכאן?
- התשובה היא _____

✓ מי שמפסיד את שני הדברים שרצה לקבל באותו הזמן – יוצא קירח מכאן ומכאן.

תרגיל נוסף

תרגיל

תשמעו את הסיטואציות, ותגידו באיזו סיטואציה אומרים: יצא קירח מכאן ומכאן.

- יוסי החליט להיות איש עסקים. הוא מכר את הדירה שלו והשקיע את כל הכסף בסטארט אפ. אחרי חצי שנה הסטארט אפ נפל. יוסי נשאר בלי כסף. האם אפשר לומר שיוסי נשאר קירח מכאן ומכאן?
כן או לא?
התשובה היא: _____

✓ כן, אין לו דירה ואין לו כסף. הוא נשאר קירח מכאן ומכאן.

- החברים של דניאלה הזמינו אותה לבוא איתם לראות סרט בקולנוע. היא אמרה להם, שהיא לא יכולה כי החבר שלה צריך להגיע מהצבא. החבר לא הגיע והיא לא ראתה את הסרט. האם אפשר לומר שהיא נשארה קירחת מכאן ומכאן? כן או לא?
התשובה היא: _____

✓ כן, החבר לא הגיע והיא גם לא ראתה את הסרט. היא נשארה קירחת מכאן ומכאן.

- החתול של מיקה ברח מהבית. היא חיפשה אותו כמה ימים ולא מצאה. מיקה כתבה בעיתון: מי שמצא חתול שחור-לבן שעונה לשם צ'יקו-שיתקשר אליי. אף אחד לא התקשר. אבא שלה אמר לה: "אל תדאגי, מיקה, חתולים תמיד חוזרים." אבל הוא לא חזר. האם אפשר לומר שמיקה יצאה קירחת מכאן ומכאן? כן או לא?
 התשובה היא: _____

✓ לא, מיקה הפסידה חתול, אבל היא לא יצאה קירחת מכאן ומכאן.

בואו נעבור למשפט הבא, משפט עתיק ומפורסם –

מה ששנא עליך אל תעשה לחברך

כך אמר הילל הזקן, שהיה חכם גדול בתורה. גוי אחד בא אליו ואמר שהוא רוצה להתגייר, הוא רוצה להיות יהודי. הוא ביקש מהילל שילמד אותו את כל התורה על רגל אחת, בזמן שהוא עומד על רגל אחת, במילים אחרות: מהר מאוד.

אמר לו הילל הזקן: "כל התורה היא – מה ששנא עליך, מה שאתה שונא, מה שאתה לא אוהב, אל תעשה לחברך."

למה הכוונה? אל תתנהג לאנשים אחרים בצורה שאתה לא רוצה שיתנהגו אליך. זה הרעיון החשוב והמרכזי של התורה. כך אמר הילל הזקן.

המשפט "מה ששנא עליך אל תעשה לחברך" הוא כמו המשפט המפורסם מהתורה "ואהבת לרעך כמוך", שאומר: תאהב את החבר שלך, תאהב את האדם האחר - כמו שאתה אוהב את עצמך. אל תפגע בו, תעשה לו טוב, כמו שהיית רוצה שיעשו לך.

לפעמים אנחנו לא יודעים איך להתנהג לאנשים אחרים בסיטואציות שונות. במקרה הזה אנחנו צריכים לזכור את שני המשפטים: "מה שאתה לא רוצה שיעשו לך אל תעשה לחברך" ו "תאהב את האדם השני כמו שאתה אוהב את עצמך." אם אנחנו כולנו נתנהג כך, נגיע לחברה אידאלית בלי מלחמות ועם הרבה אהבה. ומה אתם חושבים?

הביטוי "לעשות משהו על רגל אחת" בא מאותו סיפור על הגוי, שביקש ללמוד את התורה על רגל אחת. אדם יכול לעמוד על רגל אחת זמן קצר מאוד בלי ליפול. ולכן הכוונה בביטוי: "על רגל אחת" היא – קצר ומהר, בלי לחשוב הרבה, בלי לעבוד הרבה, בלי לשים לב.

דיברנו עכשיו על שלושה משפטים:

הראשון: מה ששנא עליך אל תעשה לחברך.

השני: ואהבת לרעך כמוך.

והשלישי: לעשות משהו על רגל אחת.

- שאלנו סטודנטים באוניברסיטה : מה אפשר לעשות, ומה אי אפשר לעשות על רגל אחת.
- אפשר להתחיל עם בחור על רגל אחת, אבל אי אפשר לשמור על אהבה על רגל אחת.
  - אפשר לעשות תרגיל על רגל אחת כי המורה אף פעם לא בודק, אבל אי אפשר ללמוד לבחינה בסוף הסמסטר על רגל אחת, כי לא עוברים את הבחינה.
  - אפשר לשתות קפה בקפטריה על רגל אחת, אבל אי אפשר לשתות קפה בדייט ראשון על רגל אחת.

בואו נעבור לחלק האחרון.

המילה עולם

המילה "עולם" היא מילה עברית קדומה מאוד. היא קיימת גם בשפות שמיות אחרות. בארמית אומרים עלם ועלמא ובערבית עאלם.

ומהו העולם? העולם הוא הקוסמוס, השמיים והארץ. העולם הוא גם בני האדם, החברה והציוויליזציה.

ויליאם שקספיר אמר: "כל העולם במה ואנחנו השחקנים."

ז'אן בטיסט מולייר אמר: ש"העולם הוא בית ספר, שמלמד טוב יותר מכל בית ספר אחר."

ורבי נחמן מברסלב אמר: "כל העולם כולו גשר צר מאוד, והעיקר לא לפחד כלל" – ורוצה לומר, שהעולם הוא כמו גשר צר והאדם פוחד ליפול ממנו. "אל תפחד" – אומר ר' נחמן מברסלב, אל תפחד לעבור את הגשר וגם אל תפחד מהחיים ומהעולם.

יש הרבה ביטויים וצירופים בעברית למילה "עולם". לדוגמה: עולם החי ועולם הצומח כשמדברים על בעלי חיים וצמחים. עולם המדע, עולם הספרות, עולם המוסיקה, עולם הקולנוע. ויש גם העולם הווירטואלי בימינו, שהפך להיות עולם גדול מאוד.

בחדשות, ברדיו ובטלוויזיה שומעים על העולם התחתון שהוא עולם הפשע, העולם הקרימינלי.

יש אנשים שמדברים גם על העולם הזה, שהוא החיים עכשיו, ועל העולם הבא, שהוא אחרי המוות. בעברית של היום משתמשים הרבה במילים "לעולם" ו"מעולם" כשרוצים לומר: אף פעם לא.

למשל: מעולם לא הייתי בברזיל, מעולם לא ראיתי קרנבל.

וגם: לעולם לא אהיה כמו אימא שלי, לעולם לא אבשל טוב כמוה, לעולם לא תהיה לי סבלנות כמו שיש לה.

ועוד, אומרים על אדם שעומד במצב לא ברור, שהוא נמצא בין שני עולמות ולא יודע מה להחליט.

על שלושה דברים העולם עומד: על התורה, על העבודה ועל גמילות חסדים.

מספרים ששמעון הצדיק מאנשי הכנסת הגדולה היה אומר: "על שלושה דברים העולם עומד: על התורה, על העבודה ועל גמילות חסדים."

העולם עומד על התורה – זהו הצד הרוחני של האדם. התורה היא החיים, המסורת, הכבוד לאב ולאם, המשפחה, הלימודים, העולם הפנימי של האדם, הרוח והנפש.

העולם עומד גם על העבודה – זהו הצד המעשי של האדם, הצד המאטריאלי. זאת העבודה שלו, הפרנסה שלו והוא חי מכל אלה.

והעולם עומד גם על גמילות חסדים. גמילות חסדים היא המעשה הטוב, שאנחנו עושים בשביל האדם האחר, העזרה שנותנים לאדם שצריך. זה יכול להיות כסף, יכול להיות מעשה טוב. זהו הצד שבין אדם לחברו, בין אדם אחד ובין אדם שני. אומרים שמי שעוזר לאדם אחר – עוזר גם לעצמו. גמילות חסדים היא אחת המצוות החשובות ביותר בעולם היהודי.

ומה אומר על כך הפסיכולוג שלנו דויד לוי?

לא סתם אומרים, שהעולם עומד על שלושה דברים – על תורה, על עבודה ועל גמילות חסדים. רק התורה והעבודה בלי יחסים וקשר בין אנשים – זה לא מספיק.

יש הרבה אנשים בעולם שחושבים, שהם יכולים להסתדר בעצמם והם לא צריכים אנשים אחרים. יש להם כסף, יש להם בית, משפחה, הם לא צריכים עזרה מאף אחד. אנשים כאלה בדרך כלל גם חושבים שהם לא צריכים לעזור לאף אחד אחר, שכל אחד ידאג לעצמו ולא יהיה תלוי באחרים. אנשים כאלה טועים טעות קשה – הם לא מבינים שלפעמים אדם מגיע למצבים, שבהם הוא לא יכול לדאוג לעצמו והוא חייב עזרה מאחרים. אנחנו צריכים להבין שבלי עזרה העולם לא יכול להתקיים.

שלושת הדברים האלה: התורה, העבודה וגמילות החסדים הם הבסיס של העולם, וכל אחד מהם חשוב כדי שהעולם יהיה שלם.

שאלה למחשבה

מה אתם חושבים, האם שמעון הצדיק צודק שהעולם עומד על התורה, על העבודה ועל גמילות החסדים? או שיש עוד דברים חשובים שהם הבסיס של העולם?

הגענו לסוף של הפינה הלשונית. שמעתם בפינה הלשונית מילים, ביטויים ופתגמים שמשמשים בהם הרבה. אם תצליחו להכניס אותם לדיבור ולכתיבה שלכם – סימן שהשפה העברית היא חלק מכם.

תודה שהייתם איתנו. אנחנו מקווים שנהניתם ושלמדתם דברים חדשים ומעניינים, ועד הפעם הבאה שלום ולהתראות, ובעברית מדוברת – להת', יאללה, ביי.